

ΚΩΣΤΑΣ ΣΠΑΝΟΣ

**ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΑΡΓΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ
(15ος - 19ος αι.)**

Ανάτυπο από τον
66ο τόμο του "Θεσσαλικού Ημερολογίου"
Έκδοση του ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΓΥΡΙΤΩΝ "ΤΟ ΑΡΓΥΡΙ"
Λ Α Ρ Ι Σ Α 2014

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΑΡΓΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ (15ος - 19ος αι.)

Το Αργύρι είναι ένας ορεινός οικισμός (υψ. 880 μ.), στο έσχατο τμήμα της Αργιθέας του νομού της Καρδίτσας, στα όρια με τους νομούς της Ευρυτανίας, της Αιτωλοακαρνανίας και της Αρτας. Απέχει από το Μουζάκι 90 χλμ., από το Αγρίνιο 88 και από την Άρτα 77. Πρόκειται για έναν από τους λίγους ορεινούς οικισμούς οι οποίοι είχαν ανέκαθεν το ίδιο όνομα. Το Αργύρι, με έκταση 11 τ.χλμ., αποτελείται από 4 μικρότερους οικισμούς: την Μεγάλη Πέτρα (υψ. 640 μ.), πρώην Γράλιστα, τον Μακρούκαμπο (υψ. 500 μ.), πρώην Πράβα, με την Κουσιάρα, και την Αντιβάλη η οποία βρίσκεται ανάμεσα στο Αργύρι και στον Μακρούκαμπο.¹

Η ύπαρξη των τοπωνυμίων Γράλιστα και Πράβα, η οποία ως οικισμός υπάρχει και στο γειτονικό Καταφύλλι, μας οδηγούν, τουλάχιστο, στην ύστερη παλαιολόγια εποχή. Πολλά τοπωνύμια με την κατάληξη -ιστα προέρχονται από επώνυμα: Βρανάς > Βράνιστα, Κράλης > Κράλιστα > Γράλιστα και με την ουράνωση του φθόγγου -α- Γριάλιστα, σύμφωνα με την τοπική εκφορά του τοπωνυμίου. Σημειωτέον ότι ο σημερινός Ελληνόπυργος της Καρδίτσας λεγόταν και αυτός Γράλιστα και είναι ένας από τους οικισμούς της ύστερης παλαιολόγιας εποχής.² Το όνομα Κράλης στα σερβικά σημαίνει βασιλιάς και αναφέρεται, 4 φορές, στον θεσσαλικό χώρο ως βαφτιστικό όνομα, από τον 16ο μέχρι τον 18ο αιώνα.³

Η Γράλιστα < Κράλιστα είναι κυριωνύμιο το οποίο δηλώνει ότι η περιοχή του οικισμού ήταν ιδιοκτησία ενός μεγάλου κτηνοτρόφου, ο οποίος ανέβαζε εδώ το καλοκαίρι το κοπάδι των γιδοπροβάτων του. Το τοπωνύμιο Πράβα προέρχεται από τη σλαβική λέξη *pravb* που σημαίνει ίσιος, ευθύς και χρησιμοποιείται ως γεωγραφικός και ιδιαίτερα υδρωνυμικός όρος.⁴ Πράγματι, η περιοχή του οικισμού είναι επίπεδη με

1. Για την αριότερη εμφάνιση του παρόντος άρθρου οφείλουμε ευχαριστίες στους Γιώτα Μπλάνη, Φάνη Παναγιώτου και Θανάση Πινακούλα. Οι φωτογραφίες είναι του Φάνη Παναγιώτου.

2. Κώστας Σπανός, «Ιστορικά στοιχεία για τον Ελληνόπυργο της Καρδίτσας», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 61 (2012) 81-88.

3. Κώστας Σπανός, α) «Οι θεσσαλικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 215 της Μονής του Βαρλαάμ, 1613/1614-19ος αιώνας», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 24 (1993) 151 β) «Οι ελασσονίτικοι οικισμοί στην πρόθεση 84 της Μονής του Σπαρμού», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 60 (2011) 299. γ) «Ονόματα αφιερωτών από οικισμούς του Ολύμπου σε μία άγνωστη πρόθεση της Μονής του Σπαρμού, 17ος-18ος αι.», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 55 (2009) 138. δ) «Ένα μεταφωτιστικό χειρόγραφο του 18ου αιώνα (...)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 8 (1985) 27.

4. Χαράλαμπος Π. Συμεωνίδης, *Ετυμολογικό λεξικό των νεοελληνικών οικωνυμίων*, Λευκωσία-Θεσσαλονίκη 2010. Β, 1182· ΚΕΔΚΕ, *Στοιχεία συστάσεως και εξελίξεως των Δήμων και*

Εικ. 1. Το δυτικό τμήμα του νομού της Καρδίτσας με την Αργιθέα.
 Κάτω αριστερά τα χωριά Βραγγιανά, Καταφύλλι και Αργύρι.

καλλιεργούμενες εκτάσεις.

Την αρχαιότερη γραπτή μαρτυρία για την ύπαρξη του Αργυρίου συναντούμε στην πρώτη σωζόμενη απογραφή του σαντζακίου (περιφέρειας) των Τρικάλων, την οποία διενήργησαν οι Οθωμανοί το έτος 1454/1455. Στην εν λόγω απογραφή αναφέρεται ότι ο οικισμός ανήκε στο Ραδοβίσδι, μία περιοχή δυτικά, κυρίως, του Αχελώου και προς την πλευρά του σημερινού νομού της Άρτας, στην οποία περιλαμβάνονταν και λίγοι οικισμοί της Αργιθέας, της Ευρυτανίας και της Ακαρνανίας. Ο απογραφέας σημείωσε ότι το Αργύρι δεν υπήρχε στο κατάστιχο της προηγούμενης απογραφής, η οποία είχε διενεργηθεί πριν από 25-30 χρόνια. Το γεγονός ότι το Αργύρι δεν συμπεριλαμβάνεται στην πρώτη απογραφή των Οθωμανών δεν σημαίνει, οπωσδήποτε, ότι δεν υπήρχε. Είναι πολύ πιθανόν να είχαν φύγει οι κάτοικοι, τρομοκρατημένοι, μετά την εισβολή των Οθωμανών, το 1393-1396,⁵ στη Δυτική Θεσσαλία και στην περιοχή των Αγράφων και να επανήλθαν, σταδιακά στον τόπο τους, όταν πια είχε ηρεμήσει η περιοχή.

Στο φ. 299b της απογραφής του 1454/1455 αναφέρεται ότι στο Αργύρι κατοικούσαν 37 οικογένειες, από τις οποίες δύο είχαν ως αρχηγό μία χήρα γυναίκα, και επίπλέον 4 άγαμοι ενήλικες. Υπολογίζοντας πενταμελή την οικογένεια, ο πληθυσμός του ανερχόταν γύρω στα 190 άτομα. Μεταξύ των 37 οικογενειάρχων συμπεριλαμβάνονται και δύο ιερείς, ένδειξη ότι ο οικισμός αποτελούνταν από δύο ενορίες.

Οι κάτοικοι καλλιεργούσαν λίγα σιτηρά για τις οικογενειακές τους ανάγκες, είχαν λίγα αμπέλια, 396 πρόβατα και έναν νερόμυλο⁶ στον γειτονικό Πλατανιά, παραπόταμο του Αχελώου. Το καλοκαίρι του 1455 ο τμαριούχος είσπραξε από τους Αργυράτες τα παρακάτω ποσά:⁷

Από το σιτάρι	27 κοιλιά ⁸ X 8 άσπρα	216 άσπρα ⁹
Από το κριθάρι και άλλα σιτηρά	27 κοιλιά X 5 άσπρα	135 άσπρα
Από τη δεκάτη των αμπελιών και τον φόρο του βαρελιού		81 άσπρα
Από τον φόρο ενός νερόμυλου		10 άσπρα
Από τον φόρο των προβάτων		132 άσπρα
Από την σπέντζα ¹⁰		887 άσπρα
σύνολο		1.461 άσπρα

Κοινοτήτων. 21. Νομός Καρδίτσας, Αθήναι 1962, 136-137.

5. Αλέξης Γ. Κ. Σαββίδης, «Τα προβλήματα για την οθωμανική κατάληψη και την εξάπλωση των κατακτητών στο θεσσαλικό χώρο», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 28 (1995) 57-58.

6. Σήμερα υπάρχει ένας νερόμυλος στον Πλατανιά, στην περιοχή Κλειδερός.

7. Melek Delilbasi-Mouzaffer Arrikan, *Hicri 859 tarihli. Suret-i defter-i sancak-i Tirhala*, Ankara 2001, I, 193.

8. Το κοιλό των Τρικάλων, τον 15ο αιώνα, ζύγιζε 51,312 σημερινά κιλά.

9. Στην έκδοση της απογραφής το ποσό, από τυπογραφικό λάθος, είναι 224 άσπρα. Το άσπρο ήταν το 1/120 του γροσίου.

10. Η σπέντζα ήταν φόρος τον οποίο πλήρωναν μόνο οι έλληνες γεωργοί, έγγαμοι και άγαμοι, και οι χήρες οι οποίες ήταν κληρονόμοι των ανδρών τους. Με τον κανονισμό του Μωάμεθ Β΄

Όπως βλέπουμε στον παραπάνω πίνακα, η παραγωγή του σιταριού ήταν μικρή, 27 κοιλιά, δηλαδή 2.385,424 σημερινά κιλά, και άλλα τόσα του κριθαριού και των λοιπών σιτηρών (σίκαλη, βρώμη κλπ). Με δεδομένο ότι σε κάθε 3 πρόβατα αναλογούσε φόρος 1 άσπρου, στο Αργύρι το 1454/1455 υπήρχαν 396 πρόβατα, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι σε κάθε οικογένεια αναλογούσαν γύρω στα 10 πρόβατα. Από το απογραφικό δελτίο απουσιάζουν οι οικόσιτοι χοίροι. Ο νερόμυλος δεν λειτουργούσε όλο το έτος, διότι ο φόρος του είναι μόνο 10 άσπρα, ενώ στην ετήσια λειτουργία του ο φόρος ανερχόταν στα 60 άσπρα.¹¹

Τα ονόματα των οικογενειάρχων, σύμφωνα με την μετάφραση του φ. 299b του απογραφικού καταστίχου, έχουν ως εξής:¹²

α/α	ονοματεπώνυμο	α/α	ονοματεπώνυμο
1.	Αργυρός Δημήτρης	22.	Παρίσης Γιώργης
2.	Αργυρός Σταμάτης	23.	Παρίσης Γιώργης
3.	Βρετός Θεοδωρής	24.	Παρίσης Θεοδωρής
4.	Βρετός Κώστας	25.	Παρίσης Μανόλης
5.	Βρετός Μιχάλης	26.	Παρίσης Μιχάλης
6.	Βρετός Μουρίκης	27.	Παρίσης Νικόλας
7.	Βρετός Νικόλας	28.	Παρίσης Νικόλας
8.	Βρετού Ειρήνη, χήρα	29.	Παρίσης Νικόλας
9.	Γιάννη Παρούσης	30.	Παρίσης Σταμάτης
10.	Γιάννης παπάς	31.	Παρούση Νικόλας
11.	Γιώργης παπάς	32.	Παρούση Σταμάτης
12.	Θεοδωρής παπα-Γιάννη	33.	Περικλή Γιώργης
13.	Καψαλώνης Δημήτρης	34.	Περίτος Γιάννης
14.	Καψαλώνης Νικόλας	35.	Περίτος Γιώργης
15.	Κολοκώτας Γιώργης	36.	Περίτος Γιώργης
16.	Κολοκώτας Γιώργης	37.	Περίτος Θεοδωρής
17.	Κολοκώτας Δημήτρης	38.	Περίτος Κώστας
18.	Κολοκώτας Μιχάλης	39.	Περίτος Μιχάλης
19.	Λιάκος Γιώργης	40.	Περίτος Μιχάλης
20.	Νταβρίνω (;) κυρά χήρα	41.	Περίτος Νικόλας
21.	Παρίσης Αντρέας		

Παρατηρώντας τα επώνυμα διαπιστώνουμε ότι οι κάτοικοι του Αργυρίου το 1454/1455 ανήκαν σε 6 οικογένειες: Αργυροί ή Αργύρη, στους οποίους οφείλεται,

οι άνδρες πλήρωναν 25 άσπρα ο καθένας και οι χήρες 6. Με αυτά τα δεδομένα, οι κάτοικοι του Αργυρίου έπρεπε να πληρώσουν 987 άσπρα (39 άντρες χ 25= 975, και 2 χήρες χ 6=12) και όχι 887, όπως αναφέρεται, μάλλον από τυπογραφικό λάθος.

11. John Alexander, *Toward a History Post-Byzantine Greece. The Ottoman Kunnunames for the Greek Lands, circa 1500-circa 1600*, Athens 1985, 370.

12. Η απόδοση των ονομάτων στα ελληνικά έγινε από τον τουρκολόγο Κώστα Καμπουρίδη, στον οποίο οφείλουμε πολλές ευχαριστίες.

μάλλον, το όνομα του οικισμού, Βρετοί,¹³ Καψαλώνηδες,¹⁴ Κολοκώτες,¹⁵ Παρίσηδες¹⁶ και Περίτοι.¹⁷ Μεταξύ τους υπάρχουν αρκετοί εξάδελφοι, όπως δείχνουν οι συνωνυμίες τους. Η μία από τις δύο χήρες, το όνομα της οποίας δεν διαβάζεται εύκολα, προσδιορίζεται ως «κυρά», γεγονός το οποίο δηλώνει ότι ο σύζυγός της ήταν ο «άρχοντας» του οικισμού. Εκτός από τα παρωνύμια Καψαλώνης και Περίτος, όλα τα άλλα επώνυμα είναι πατρωνύμια και γι' αυτό δεν είναι δυνατόν να τα συναντήσουμε και σε μεταγενέστερες εποχές.

Ανάμεσα στα βαπτιστικά συγκαταλέγονται το σπάνιο Μουρίκης, αρβανίτικης προέλευσης,¹⁸ και το Παρούσης από την εκκλησιαστική λέξη παρουσία.

Δεύτερη αναφορά του οικισμού στις οθωμανικές πηγές συναντούμε στο φ. 32β της συνοπτικής απογραφής του έτους 1485. Το Αργύρι ανήκει στο ζιαμέτι,¹⁹ δηλαδή σε ένα μεγάλο τιμάριο, 9 οικισμών του Ραδοβισδίου, το οποίο είχε μεταβιβαστεί, προηγουμένως, από τον Σινάν μπέη Καραμανί, σε κάποιον Μουσταφά μπέη, γιο του Βεΐς μπέη Ζουλκαντρί. Το 1485 στον οικισμό κατοικούσαν 44 οικογένειες, από τις οποίες οι 14 ήταν χηρών και ο πληθυσμός του ανερχόταν γύρω στα 200 άτομα. Το καλοκαίρι του έτους αυτού, ο Μουσταφά μπέης εισπράξε από τους Αργυράτες 2.175 άσπρα.²⁰ Μεταξύ των 9 οικισμών του ζιαμετίου του Ραδοβισδίου, το Αργύρι έρχεται τέταρτο στην εισφορά φόρων, με πρώτο τα γειτονικά Σελιπιανά²¹ (4.461 άσπρα), δεύτερο το Χορίγκοβο²² (3.114 άσπρα) και τρίτη την Κριτζίστα²³ (2.713 άσπρα). Στην εν λόγω συνοπτική απογραφή δεν καταγράφηκαν τα ονόματα των οικογενειάρχων κι έτσι

---

13. Βρετός και Εβρετός βαπτιστικό με πολλές αναφορές στον θεσσαλικό χώρο. Το νεογέννητο μιας οικογένειας της οποίας πέθαιναν τα παιδιά, το άφηναν στη θύρα μιας τυχερής οικογένειας, η οποία το έπαιρνε και το βάφτιζε Εβρετό-Βρετό, εάν ήταν αγόρι, και Εβρετή-Βρετώ και Βρετώ, εάν ήταν κορίτσι, πιστεύοντας ότι θα επιβίωνε και θα έπαιρνε την τύχη αυτής της οικογένειας.

14. Καψαλώνης: που έκαψε το αλώνι.

15. Κολοκώτας < Νικολοκώτας > Νικολός + Κώτας < Κώστας >.

16. Παρίσης: βαπτιστικό με πάμπολλες αναφορές στον θεσσαλικό χώρο, υποκοριστικό του εχθρικού ονόματος Κυπαρίσσης.

17. Περίτος (ίσως από τη λέξη περίτου, που σημαίνει παραπάνω, περισσότερο (δέκα και πενήντα=δέκα και πλέον). Περίτος, λοιπόν, ο επιπλέον, ο παραπανίσιος.

18. Κώστας Η. Μπίρης, *Αρβανίτες, οι Δωριείς του νεότερου Ελληνισμού*, εκδ. οίκος Μέλισσα, 1973, 172, 183. Το βαπτιστικό Μουρίκης το συναντήσαμε 13 φορές στις προθέσεις των μονών, από το 1520 μέχρι τον 19ο αιώνα, σε όλα τα διαμερίσματα της Θεσσαλίας.

19. Ένα ζιαμέτι μπορούσε να αποδώσει στον ζιάμη (τιμαριούχο) ετησίως έσοδα από 19.000-99.000 άσπρα. Το ζιαμέτι του Ραδοβισδίου απέδιδε ετησίως 19.903 άσπρα, μόλις δηλαδή είχε περάσει το όριο του τιμαρίου.

20. Γιώργος Σαλακίδης-Ιωάννης Θεοχάρης, *Η Κεντρική Ελλάδα τον 15ο αιώνα. Το ανέκδοτο οθωμανικό κατάστιχο του 1485*, εκδ. οίκος Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2014, 27, 173.

21. Σελιπιανά: το σημερινό Καταφύλλι.

22. Χορίγκοβο: τα σημερινά Κέδρα της Ευρυτανίας.

23. Κριτζίστα: η σημερινή Ιτέα της Ευρυτανίας.

Εικ. 2. Το Αγγύγι όπως φαίνεται από την περιοχή Πουρνάγι Κελλάρι.

δεν μπορούμε να δούμε εάν υπήρξε μετακίνηση από και προς το Αργύρι.

Συγκρίνοντας τον αριθμό των οικογενειών των δύο οθωμανικών απογραφών διαπιστώνουμε ότι σημειώθηκε ελάχιστη πληθυσμιακή αύξηση, από 190 στα 200 άτομα, αλλά μεγάλη αύξηση των χηρών, από 2 στις 14.

Το Αργύρι αναφέρεται σε 3 κώδικες του ιεροδίκη της Λάρισας της περιόδου 1676-1678, με φορολογικό ενδιαφέρον, ως υπαγόμενο στην επαρχία (ναχιγιέ) των Αγράφων. Στους κώδικες αυτούς το Αργύρι πληρώνει όλους τους φόρους, τακτικούς και έκτακτους. Σε έναν από αυτούς, του έτους 1676, όπου καταγράφονται οι οικισμοί των Αγράφων οι οποίοι πλήρωσαν τον κεφαλικό φόρο (cizyehane),²⁴ το Αργύρι αναφέρεται μόνο με 18 οικογένειες.²⁵ Η μεγάλη αυτή μείωση του πληθυσμού, από 44 οικογένειες το 1485 σε 18 το 1676 οφείλεται, μάλλον, στην πανούκλα, η οποία μαρτυρείται στη Θεσσαλία το 1667 και το 1669.²⁶ Μεγάλη μείωση σημειώθηκε και στα γειτονικά Σελιπιανά, από 72 οικογένειες το 1485²⁷ έμειναν 35 το 1676.²⁸

Στις ελληνικές πηγές, το Αργύρι εμφανίζεται στην πρόθεση 36 της Μονής του Δουσίκου, η οποία δημιουργήθηκε μετά το 1570.²⁹ Στα φ. 201α-221α είναι καταχωρισμένοι οι οικισμοί της Επισκοπής του Ραδοβισδίου³⁰ με τα ονόματα των αφιερωτών τους. Στο φ. 206α αναφέρεται το Αργύρι, ως ένας από τους πολλούς οικισμούς της εν λόγω επισκοπής, με τα ονόματα 8 αφιερωτών: Γεώργιος ιερέας, Ύβρος,³¹ Νικόλαος, Χαρίτος,

---

24. Ευχαριστώ τον τουρκολόγο Κώστα Καμπουρίδη για την πληροφορία αυτή.

25. Κωνσταντίνος Ε. Καμπουρίδης, *Η νεότερη Ελλάδα μέσα από οθωμανικές αρχαιακές πηγές. Οικονομία, θεσμοί και κοινωνία στη Θεσσαλία του 17ου αιώνα*, εκδ. οίκος Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2009, 187. Άλλες αναφορές στις σ. 585, 597.

26. Κώστας Σπανός, *Θεσσαλικές Ενθυμήσεις, 1404-1881 (τόμος Α': 1404-1799)*, Λάρισα 2011, 65 (αρ. 89-91), 72 (αρ. 110).

27. Γιώργος Σαλακίδης-Ιωάννης Θεοχάρης, *ό. π.*, σ. 173.

28. Κωνσταντίνος Ε. Καμπουρίδης, *ό. π.*, σ. 186.

29. Δημήτριος Ζ. Σοφιανός-Φώτιος Αρ. Δημητρακόπουλος, *Τα χειρόγραφα της Μονής Δουσίκου-Αγίου Βησσαρίωνος. Κατάλογος περιγραφικός*, ΚΕΜΝΕ, Αθήνα 2004, 59-66.

30. Η Επισκοπή του Ραδοβισδίου, με έδρα τα Βραγγιανά, υπαγόταν στη Μητρόπολη της Λάρισας. Περιλάμβανε μερικούς οικισμούς του νομού της Καρδίτσας μερικούς της Ευρυτανίας, της Αιτωλοακαρνανίας και πολλούς της Άρτας. Βλ. + Αρχμ. Πολύκαρπος Καλομπάτσος, «Στοιχεία φυσικής και ιστορικής γεωγραφίας της περιοχής της Επισκοπής Ραδοβισδίου (Άρτης-Αχελώων)». *Ιστοριογεωγραφικά*, 6 (Γιάννενα-Θεσσαλονίκη 1998) 9-58. Το Αργύρι στις σ. 53-54, όπου αναφέρει τα όσα έγραψε ο Κωτσιώρης για το Αργύρι και τον Μπουκουβάλα.

31. Το βαφτιστικό όνομα Ύβρος το συναντήσαμε στη Δυτική Θεσσαλία, κατά τον 16ο-17ο αιώνα, άλλες 12 φορές (7 στην περιοχή της Καρδίτσας και 5 των Τρικάλων) και μία φορά στον Κλεισό των ευρυτανικών Αγράφων, ως Ήβρος. Βλ. Κώστας Σπανός, «Η ανέκδοτη πρόθεση 39 της Μονής του Δουσίκου (16ος-17ος αι.)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 20 (1991) 59. Θωμάς Ζαρκάδας, «Οι αφιερωτές 11 καρδισιώτικων οικισμών στην πρόθεση 37 της Μονής του Δουσίκου (16ος αι.)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 54 (2008) 294. Βασίλης Κ. Σπανός, «Τρικαλινά ονόματα του 16ου αιώνα στην πρόθεση 37 της Μονής του Δουσίκου», *Τρικαλινό Ημερολόγιο 2006-2007*. 22 (Τρίκαλα 2008) 63. Κώστας Σπανός, «Ο Φουρνάς, η Βράχα και ο Κλειτζός στην πρόθεση της Ρεντίνας (1640 ci-1871)», *Ιστορία και Πολιτισμός Δημοτικής Ενότητας Φουρνά*

Θωμαή, Χαρίτος, Χαρίτος, Ιωάννης.

Στα τέλη του 16ου/αρχές του 17ου αιώνα, το Αργύρι αναφέρεται στην πρόθεση 37 της Μονής του Δουσίκου. Στο φ. 219α αναφέρονται 9 ονόματα αφιερωτών, από τα οποία τα 8 είναι της πρόθεσης 36 και έχει προστεθεί ένα (Μαρία).

Σε άλλη πρόθεση δεν συναντήσαμε το Αργύρι, καθώς δεν σώθηκαν τα χειρόγραφα των γειτονικών μονών (Βραγγιανών, Κατουσίου κ.ά).

Στα προεπαναστατικά χρόνια, σύμφωνα με τον Βασ. Κωτσιώρη, στο Αργύρι εγκαταστάθηκε, ερχόμενος από το Σακαρέτσι (Περδικάκι) του Βάλτου, ο αρματολός Μπουκουβάλας, καθιστώντας τον οικισμό έδρα του αρματολικίου των Αγράφων.³² Μολονότι ο Κωτσιώρης δεν τεκμηριώνει την άποψή του αυτή, ένας απόγονος των Μπουκουβαλαίων την υιοθέτησε ως ορθή.³³

Μετά το 1830, οπότε χαράχθηκαν τα σύνορα του ελληνικού κράτους, η περιοχή του οικισμού βρέθηκε πολύ κοντά στην πρώτη ελληνοτουρκική μεθόριο. Με την απελευθέρωση της Θεσσαλίας, το 1881, μεταξύ των άλλων δημιουργήθηκε και ο Δήμος της Αργιθέας, ο οποίος απαρτίστηκε από 20 οικισμούς, μεταξύ των οποίων και το Αργύρι, με 357 κατοίκους (174 άρρενες και 183 θήλειες).³⁴

Σε μία περιγραφή του Δήμου της Αργιθέας, το 1883, ο Νουχάκης αναφέρει ότι το Αργύρι, στις πλαγιές του Αϊ-Λιά, είχε 250 κατοίκους και απείχε από την Καρδίτσα 22 ώρες πορεία και από τα Βραγγιανά 7.³⁵

Το 1884, με την ευθύνη του ειρηνοδίκη του Πετρίλου συντάχθηκε το πρώτο μητρώο αρρένων του Δήμου της Αργιθέας στο οποίο καταχωρίστηκαν όσοι γεννήθηκαν την περίοδο 1843-1882. Συντάκτης του είναι ο γραμματέας του Ειρηνοδικείου Αλέξανδρος Κοντονίκας (Κουμπουριανά 18.3.1884) και το αντίγραφο του επικύρωσε ο δήμαρχος Δημήτριος Λ. Αλεξανδρής (Κουμπουριανά 26.10.1884).³⁶ Από το μητρώο αυτό αποσπούμε τα ονόματα των αρρένων του Αργυρίου.

α.α	ονοματεπώνυμο	πατρώνυμο	έτος γέννησης
1.	Βενέτης Κώνστας	-	1855
2.	Βεργίνης Δημήτριος	Ευστάθιος	1881
3.	Βεργίνης Φώτης	Ευαγγέλης	1844
4.	Βίτζας Κώνστας	Χρήστος	1848

Ευρυτανίας. Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 2013, Α, 89. Κατά τον Τάσο Γριτσόπουλο [«Βαπτιστικά ονόματα εκ Πελοποννήσου των χρόνων της Τουρκοκρατίας», *Λαογραφία*, 16 (Αθήνα 1956-1957) 361] το όνομα Ύβρος είναι αρβανίτικης προέλευσης, αλλά δεν καταχώρισε τη σχετική τεκμηρίωση.

32. Βασίλειος Κωτσιώρης, *Η Αργιθέα*, Αθήνα 1972, 23-24.

33. Ευριπίδης Ι. Μπουκουβάλας, *Το Αρματολίκι των Αγράφων*, Αθήνα 1980, 239.

34. Υπουργείον Εσωτερικών, *Πίνακες των Επαρχιών Ηπείρου και Θεσσαλίας κατά την απογραφήν του 1881*, εν Αθήναις 1884, 38, αρ. 734/18.

35. Ιω. Εμμ. Νουχάκης, λοχαγός του πεζικού, *Ελληνική Χωρογραφία. Γεωγραφία, Ιστορία, Στατιστική πληθυσμού και αποστάσεων*, εν Αθήναις 19013, 353.

36. ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη, Εκλογικά 1864-1925, φάκ. 57.

5.	Βίτζας Μάνθος	Χρήστος	1848
6.	Βραζάλης Αθανάσιος	Γεώργιος	1871
7.	Βραζάλης Γεώργιος	Ιωάννης	1874
8.	Βραζάλης Δημήτριος	Γεώργιος	1878
9.	Βραζάλης Ιωάννης	Αθανάσιος	1844
10.	Βραζάλης Κώνστας	Γεώργιος	1858
11.	Ζαβέρδας Δημήτριος	Κολιός	1871
12.	Ζαβέρδας Ιωάννης	Κολιός	1875
13.	Ζαχαράκης Γεώργιος	Ανδρέας	1855
14.	Ζαχαράκης Γεώργιος	Βασίλειος	1853
15.	Ζαχαράκης Δημήτριος	Κώνστας	1848
16.	Ζαχαράκης Επαμεινώνδας	Απόστολος	1843
17.	Ζαχαράκης Ευάγγελος	Απόστολος	1845
18.	Ζαχαράκης Ευάγγελος	Ζαχαράκης	1875
19.	Ζαχαράκης Ηλίας	Ανδρέας	1878
20.	Ζαχαράκης Ιωάννης	Απόστολος	1845
21.	Ζαχαράκης Κώνστας	Βασίλειος	1875
22.	Ζαχαράκης Λάμπρος	Ζαχαράκης	1878
23.	Ζαχαράκης Νικόλαος	Ανδρέας	1855
24.	Ζαχαράκης Νικόλαος	Δημήτριος	1857
25.	Ζαχαράκης Οδυσσεύς	Ανδρέας	1857
26.	Καλλίνικος Δημήτριος	παπα-Αθανάσιος	1871
27.	Καλλίνικος Κωστούλας	Χρήστος	1855
28.	Καλλίνικος Νικόλαος	παπα-Αθανάσιος	1852
29.	Καλλίνικος Σπύρος	Χρήστος	1875
30.	Καλτσάς Δημήτριος	Αθανάσιος	1858
31.	Καλτσάς Λάμπρος	Αθανάσιος	1871
32.	Καλτσάς Περιελής	Αθανάσιος	1978
33.	Κουλτούκης Ευαγγέλης	Βασίλειος	1869
34.	Κουλτούκης Θεόδωρος	Βασίλειος	1869
35.	Κουλτούκης Λάμπρος	Βασίλειος	1858
36.	Μακρής Δημήτριος	Χρήστος	1858
37.	Μακρής Ιωάννης	Χρήστος	1861
38.	Μακρής Κώνστας	Αθανάσιος	1858
39.	Μακρής Πέτρος	Αθανάσιος	1855
40.	Μακρής Χρήστος	Αθανάσιος	1863
41.	Μπαρούτας Γεώργιος	Αθανάσιος	1875
42.	Μπαρούτας Γεώργιος	Δημήτριος	1881
43.	Μπαρούτας Δημήτριος	Φώτης	1844
44.	Μπαρούτας Νικόλαος	Κώνστας	1853
45.	Μπαρούτας Χρήστος	Ιωάννης	1846
46.	Μπλάνης Αριστείδης	Γεώργιος	1875
47.	Μπλάνης Βασίλειος	Αθανάσιος	1880
48.	Μπλάνης Βασίλειος	Γεώργιος	1858
49.	Μπλάνης Γεώργιος	Ζαχαρής	1877

Εικ. 3. Αποψη του Μακρυγκαιριου. Αριστερά η Πιλάβα και δεξιά η Κοουράδα.

95.	Τρυπογεώργης Κώστας	Κώνστας	1852
96.	Τρυπογεώργης Σπύρος	Γεώργιος	1855
97.	Τρυπογεώργος Βασίλειος	Αθανάσιος	1871
98.	Τρυπογεώργος Ηλίας	Λάμπρος	1876
99.	Τρυπογεώργος Θεόδωρος	Αθανάσιος	1862
100.	Τρυπογεώργος Κώνστας	Λάμπρος	1881
101.	Τρυπογεώργος Χρήστος	Αθανάσιος	1858
102.	Τσαβαλιάς Αθανάσιος	Κώνστας	1856
103.	Τσαβαλιάς Γεώργιος	Κώνστας	1877
104.	Τσαβαλιάς Δημήτριος	Αθανάσιος	1860
105.	Τσαβαλιάς Θεόδωρος	Κώνστας	1860
106.	Τσαβαλιάς Θωμάς	Κώνστας	1874
107.	Τσαβαλιάς Ιωάννης	Γεώργιος	1881
108.	Τσαβαλιάς Καραμπάς	Βασίλειος	1850
109.	Τσαβαλιάς Κώνστας	Αθανάσιος	1882
110.	Τσαβαλιάς Λάμπρος	Γεώργιος	1877
111.	Τσαβαλιάς Σωτήριος	Αθανάσιος	1869
113.	Τσαβαλιάς Χρήστος	Αθανάσιος	1866
114.	Τσιβόλας Δημήτριος	Ιωάννης	1875
115.	Τσιβόλας Δημήτριος	Κώνστας	1873
116.	Τσιβόλας Γεώργιος	Παναγιώτης	1871
117.	Τσιρογιάννης Αθανάσιος	Κώνστας	1881
118.	Τσιρογιάννης Αλέξιος	Δημήτριος	1852
119.	Τσιρογιάννης Βασίλειος	Δημήτριος	1850
120.	Τσιρογιάννης Γρηγόριος	Δημήτριος	1872
121.	Τσιρογιάννης Δημήτριος	Κώνστας	1878
122.	Τσιρογιάννης Ευάγγελος	Δημήτριος	1847
123.	Τσιρογιάννης Ηλίας	Δημήτριος	1881
124.	Τσιρογιάννης Ιωάννης	Δημήτριος	1859
125.	Τσιρογιάννης Ιωάννης	Δημήτριος	1876
126.	Τσιρογιάννης Λάμπρος	Δημήτριος	1870
127.	Φρύδας Ιωάννης	-	1862

Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, το σχολείο στο Αργύρι ιδρύθηκε το 1870.³⁷ Γραπτή μαρτυρία για την λειτουργία του έχουμε μόλις το 1904. Τότε, με πρόταση του επιθεωρητή των Δημοτικών Σχολείων της Καρδίτσας, ιδρύθηκε το Γραμματείο του Αργυρίου, δηλαδή ένα από τα σχολεία ανάγκης για τα μικρά χωριά. Στο σχολείο αυτό δημιουργήθηκε μία θέση γραμματιστή (γραμματοδιδασκάλου) β' τάξης.³⁸ Σύμ-

---

37. Ιωάννης Απ. Γκέκας, *Τα σχολεία μας κατά τον μισό αιώνα λειτουργίας του 3ου Γραφείου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Καρδίτσας*, έκδοση του Δήμου Μουζακίου, Μουζάκι 2010, 162.

38. ΦΕΚ, 225/17.11.1904. Στα Γραμματεία, λόγω των μεγάλων αναγκών σε διδακτικό προσωπικό, διορίζονταν από τους Δήμους, μέχρι το 1922 περίπου, γραμματιστές, γραματοδιδά-

φωνα με πρόσφατα δημοσιεύματα αναφέρεται ότι μέχρι το 1918 υπηρέτησαν οι δάσκαλοι Κων. Βαμβάτσικος (1899-1900), Βασ. Καρδαμπίκης (1900-1901), Γεώρ. Οικονόμου (1901-1904), Γεώρ. Παπαθανασίου (1904-1906, 1912-1917) και Δημ. Οικονόμου (1906-1912, 1917-1918).³⁹

Το πρώτο διδακτήριο καταστράφηκε από βομβαρδισμό κατά τα έτη 1948-1949. Το νέο διδακτήριο ανεγέρθηκε το 1952, με προσωπική εργασία των κατοίκων και με κρατική επιχορήγηση.⁴⁰ Το 1964, ιδρύθηκε το 1/θέσιο Δημοτικό Σχολείο του Μακρúκαμπου (ΦΕΚ 206/10.11.1964) και το 1965 ανεγέρθηκε, στη θέση Λασπούλα, το διδακτήριό του. Η λειτουργία του αναστάληκε το σχολικό έτος 1986 και συγχωνεύθηκε με το 2/θέσιο πλέον Δημοτικό Σχολείο του Αργυρίου (ΦΕΚ 144-/23.9.1986).⁴¹

Μία εικόνα του χωριού, στα μέσα του προηγούμενου αιώνα, δίνει ο Αργιθεάτης παπα-Γεώργιος Στάθης, στο βιβλίο του, πηγαινόντας από τα Βραγγιανά στο Αργύρι: «Από τον Αϊ-Λιά, με αρκετές στροφές στην κατηφοριά, κατεβαίνουμε αρκετά, οπότε παίρνουμε κατεύθυνσι προς τα δεξιά και σε 20' της ώρας φθάνουμε στο χωριό Αργύρι. Έστι δε χωριό, η εκκλησία, το σχολείο και 5-6 σπίτια και αυτά αραιά μέσα σε κήπους και χωράφια, οι δε άλλες 50 περίπου οικογένειες του χωριού σκορπισμένες ανά τα πέρατα της μέχρι Αχελώου απλωμένης περιφέρειας (...). Υπάρχουν φανερά σημεία πως το χωριό αυτό κατοικείται από τα αρχαία χρόνια και ήταν γνωστό με το σημερινό του όνομα και στην προεπαναστατική εποχή. Δεν έχουμε να παρατηρήσουμε άλλο τίποτε το αξιόλογο στο χωριό αυτό, εκτός του ότι βγάζει καλά καρύδια και τσίπουρο (ούζο) από κληματαριές και κούμαρα. Από το χωριό και επάνω, προς το βουνό, το κλίμα που είναι υγιεινό, εν αντιθέσει με το κάτω προς τον Αχελώο, που είναι νοσηρό. Κάτω βαθειά και μέσα στη λεκάνη του Πλατανιά ποταμού,⁴² έχει και ιαματικά λουτρά, ψυχρά, με θεραπευτικές ιδιότητες και κάθε καλοκαίρι γίνονται η 'κολυμβήθρα του Σιλιάδη' για τους πάσχοντες των γύρω χωριών. Είναι στην κατάσταση που τα έδωσε η φύσι, χωρίς καμιά συντήρηση ή επισκευή».⁴³

Το 1912 καταργήθηκαν οι Δήμοι και ιδρύθηκαν οι Κοινότητες. Με το ΒΔ της 29.8.1912, ΦΕΚ Α 261/1912 ιδρύθηκε η Κοινότητα του Αργυρίου, η οποία απαρτί-

---

σταλλοι ή υποδιδάσκαλοι, συνήθως ιερείς ή κάποιοι εγγράμματοι, οι οποίοι είχαν πτυχίο από το Πρότυπο Δημοτικό Σχολείο του Διδασκαλείου και ηλικία μεγαλύτερη των 15 ετών. Βλ. Χρ. Λέρας, *Ιστορία της Εκπαιδεύσεως*, ΟΕΣΒ, Αθήνα 1942, 171, 187 κ.α. Για την σημείωση αυτή οφείλουμε ευχαριστίες στους φίλους Γιώργο Μπλάντα και Μιχάλη Λαφαζάνη.

39. Βασίλης Ν. Μαγόπουλος, *Σχολεία και δάσκαλοι της περιοχής Καρδίτσας, από την Τουρκοκρατία μέχρι το 1920*, Καρδίτσα 2007, 55.

40. Ιωάννης Α.π. Γκέκας, *ό. π.*, σ. 162.

41. Ιωάννης Α.π. Γκέκας, *ό. π.*, σ. 198-199.

42. Στη μικρή συνοικία του Μακρúκαμπου Σταλός, όπως μας πληροφόρησε ο κ. Θανάσης Πικιοπίλης.

43. Γεώργιος Δ. Στάθης, ιερέυς, *Από τ' Άγραφα, ήτοι: η άγραφη ιστορία, παλαιά, νεωτέρα και σύγχρονος των θρυλικών Αγράφων της Πίνδου, της Αργιθέας και των χωριών της*, εν Αθήναις 1972, 210-212. Τα κρύα νερά θερμαίνονταν σε μεγάλα βαρέλια στα οποία λούζονταν όσοι υπέφεραν από ρευματισμούς. Για την πληροφορία αυτή ευχαριστούμε την Γιώτα Μπλάνη και τον Βαγγέλη Μπλάνη. Ο δεύτερος, σημειωτέον, εργάστηκε στα λουτρά αυτά.

Εικ. 4. Η γλαρεία του Αγρινίου χιονοσιωμένη. Στο βάθος διακρίνεται ο Μακρονήσιμος.

στηκε από τους οικισμούς Αργύρι και Γριμπιανά. Το 1924, με το Δ. της 4.10.1924, ΦΕΚ Α 251/1924, τα Γριμπιανά αποσπάστηκαν από την Κοινότητα του Αργυρίου και προσαρτήθηκαν στην Κοινότητα των Βραγγιανών. Από το 1928 στην Κοινότητα του Αργυρίου αναφέρεται ο οικισμός Γράλιστα και από το 1940 και η Πράβα.⁴⁴ Με το Δ. της 7.6.1957, ΦΕΚ Α 119/1957, οι συνοικισμοί Γράλιστα και Πράβα μετονομάστηκαν αντιστοίχως Μεγάλη Πέτρα και Μακρύκαμπος. Το 1997, με την κατάργηση των Κοινοτήτων, το Αργύρι, ο Μακρύκαμπος και η Μεγάλη Πέτρα υπήχθησαν στον Δήμο του Αχελώου, στον οποίο παραμένουν μέχρι σήμερα.

Τα στατιστικά στοιχεία των τριών οικισμών, από το 1881 μέχρι σήμερα έχουν ως εξής⁴⁵

ΑΡΓΥΡΙ⁴⁶

1881 κάτοικοι	357
1883 κάτοικοι	250
1896 κάτοικοι	250
1889 κάτοικοι	204
1907 κάτοικοι	319
1920 κάτοικοι	329
1928 κάτοικοι	195
1940 κάτοικοι	175
1951 κάτοικοι	74
1961 κάτοικοι	91
1971 κάτοικοι	69
1981 κάτοικοι	67
1991 κάτοικοι	82
2001 κάτοικοι	158
2011 κάτοικοι	152

ΜΑΚΡΥΚΑΜΠΟΣ (ΠΡΑΒΑ)⁴⁷

1940 κάτοικοι	101
1951 κάτοικοι	127

44 ΚΕΔΚΕ, ό. π., σ. 55.

45 ΚΕΔΚΕ, ό. π., σ. 54-55.

46 Στην απογραφή του 1928, από τυπογραφικό λάθος, προφανώς, το Αργύρι αναφέρεται ως Αργύρι Βλ. ΚΕΔΚΕ, ό. π., σ. 55. Σε άλλη πηγή ο πληθυσμός ανέρχεται στους 180 κατοίκους. Βλ. Μιχαήλ Σταματελάτος - Φωτεινή Βάμβα Σταματελάτου, *Επίτομο Γεωγραφικό Λεξικό της Ελλάδος*, «Ερμής», Αθήνα 2001, 94. Για τα απογραφικά δεδομένα των ετών 1889, 1896 και 1907, βλ. Μιχ. Χουλιαράκης, *Γεωγραφική, διοικητική και πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος, 1821-1971*, Αθήνα 1974, τ. Α, μέρος II, 173, 244, 329.

47 Μιχαήλ Σταματελάτος - Φωτεινή Βάμβα Σταματελάτου, ό. π., σ. 454.

1961 κάτοικοι 137
1971 κάτοικοι 112
1981 κάτοικοι 77
1991 κάτοικοι 64
2001 κάτοικοι 81
2011 κάτοικοι 70

ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΤΡΑ (ΓΡΑΛΙΣΤΑ)⁴⁸

1928 κάτοικοι 118
1940 κάτοικοι 91
1951 κάτοικοι 135
1961 κάτοικοι 131
1971 κάτοικοι 141
1981 κάτοικοι 117
1991 κάτοικοι 78
2001 κάτοικοι 105
2011 κάτοικοι 83

---

48. Μιχαήλ Σταματελάτος - Φωτεινή Βάμβα Σταματελάτου, *ό. π.*, σ. 474.